

NARRATIVA

Sarah Waters, *Falsa identitat*.
Traducció de Rosa Maria
Calonge. La Magrana
(català) / Anagrama
(castellà). Barcelona, 2003.

Ni un pam de net

FRANCESC BOMBÍ-VILASECA

Quan a la coberta d'un llibre se'n diu que és "absolutament irresistible" (*Observer*) i a la contracoberta ens informen que és "una lectura compulsiva" (*The Times*), un no sap ni si paga la pena d'obrir el llibre: fa por que tot sigui un engany. Quan el llibre en qüestió té 488 pàgines, ens arriba vestit de novel·la històrica sobre l'homosexualitat i tot plegat amanit amb un i altre premi, un, que sóc jo i que desconfia de tots aquests ornaments, pateix, té por que li sigui gairebé impossible acabar el llibre o per pesat o per superficial o per sectari o per massiu. Ara bé, com en tantes altres coses tantes altres vegades, aquest un que sóc jo s'equivoca.

Falsa identitat és una novel·la ambientada al Londres victorià, en una casa al camp regentada per un intel·lectual de l'època i en un manicomi de la rogalia de la capital anglesa. L'argument gira entorn de dues noies: l'una, la Sue, es una lladre honesta, òrfena, la seva mare va morir a la forca per assassinat; l'altra, la Maud, intel·lectual forçada pel seu oncle a investigar la literatura eròtica i pornogràfica, també és òrfena: la seva mare aristòcrata va morir de part en un manicomi. La Sue participa en un pla per robar la fortuna que ha d'heretar la Maud; la Maud participa en una trama utilitzant la Sue per alliberar-se del seu oncle. Per aconseguir el pla de l'una l'altra ha d'acabar tancada en un manicomi, i viceversa. La trama s'embolica

sobre si mateixa i quan esperem respirar tranquils fa un gir que ens deixa exhausts, intentant recuperar l'alè. Així una vegada i una altra. Waters ens fa caminar ràpid, però donant voltes en cercles gairebé concèntrics, insinuant-nos allò que creiem que sabem, dient-nos mitges veritats i mitges mentides.

ENCANYAR I ENCANYAR

Tots els personatges ens amaguen part de la veritat, tant les dues protagonistes com el *gentleman* –que posa en contacte les dues noies–, el senyor Lilly –oncle de la Maud– i la senyora Sucksby –que ha exercit de mare de la Sue–. En aquesta novel·la tot són enganyats. El que enganya és enganyat, una, dues, les vegades que calgui. Però en comptes de desconcertar-nos, aquests canvis de rumb no ens eviten tenir molt clar quin serà el final, com acabarà tot plegat. Les preguntes van en la direcció de com fer que allò que ha d'esdevenir, esdevingui. Les dues veus narratives –primera i tercera parts la Sue, segona part la Maud– ens dosifiquen la informació i ens intensifiquen les emocions d'aquestes dues amants que ho tenen tot en contra per estimar-se. S'estimen i es fan la vida impossible a parts iguals, i no es maten perquè no poden i el seu amor creix a l'ombra de l'aparença senyora-donzella, en l'aparença de la innocència de no saber res sobre la nit de nocces. Aquest joc narratiu a dues veus diferenciades fa avançar l'acció amb un ritme canviant, ara lent ara de pressa, i ens fan

Sarah Waters ha trenat un novel·la basada en l'engany

desitjar saber quin seria el punt de vista dels altres personatges, els que no parlen: què pensen, què senten, com són, en definitiva.

Waters comptava amb tots els elements per fer una novel·la espectacle, amb una morbositat desmesurada, amb sang i fetge i moltíssimes escenes eròtiques per llegir amb una sola mà. Però res no passa gairebé mai de la ratlla de la prudència, de la dosificació. Ens atemoreix amb les descripcions de les cases fosques i la ciutat emboirada de cendra, amb l'elegància de les senyores victorianes enfront la brutalitat de les infermeres del ma-

nicomi, la violència física davant la violència psicològica, elements que equilibren la novel·la i actuen com a termòstat. I les ganes de fugir, sempre fugir, que són el motor i el fre, aquella força espiral que si mires enfora és centrífuga i si mires endins, centrípeta.

INICIACIÓ I CONEIXEMENT

Aquest és un llibre que no parla de lesbianisme, sinó d'amor. I la manera amb Waters ens mostra el naixement d'aquesta relació, on es barreja l'amor sensual i l'autoculpa de saber que l'amant serà el botxí, és magistral. Un dels elements més sorprenents és com l'es-

criptora posa de costat la iniciació innocent en l'amor amb el coneixement intel·lectual sobre la literatura eròtica i pornogràfica. L'una ho sap tot sobre la vida real, i l'altra ho ha llegit tot. I és clar, nosaltres ho estem llegint. Paradoxa. Waters ens manté en la penombra, expectants, encuriósos però sense separar-nos de la trama i de les desgràcies que, ara sí i ara també, assetgen les nostres heroïnes.

Amb tot, aquesta novel·la té dos grans problemes, al meu parer. El primer, que per alguns podria ser un avantatge, és que és una novel·la molt cinematogràfica, i per fer cinema ja hi ha guions i hi ha altres mitjans. La literatura ha de buscar els límits de l'escriptura, i això sembla que, senzillament, no li importa en absolut a la nostra escriptora. Però si això pot passar i pot ser qüestió

d'opinió, el que no pot passar és que l'edició catalana acumuli tants despropòsits tipogràfics, ortogràfics i sintàctics que de vegades un no sap si s'ha de riure o plorar. Amb prou feines hi ha una pàgina que sigui lliure de màcula. No es tracta d'una errada o dues –tots ens equivoquem, començant per mi–, sinó de problemes més greus: hi trobem una manca total de respecte pel lector, que no és disculpable. Potser van ser les presses per treure l'edició en català al mateix temps que sortia la castellana, però el resultat és, per dir-ho clar, indigne d'una bona novel·la com aquesta.

La rutina de la guerra

CARLOS CONZÁLEZ

ASSAIG

Nuha al-Radi, *Els diaris de Bagdad*. Traducció d'Anna Jolis. Rosa dels Vents. Barcelona, 2003.

El món editorial ja fa temps que segueix de ben a prop les crisis internacionals. L'interès no és, però, gratuït. Davant un conflicte concret, generalment armat, el sector ofereix una resposta literària cada vegada més contundent. La guerra de l'Iraq, en aquest sentit, no ha estat una excepció. Les llibreries del país han tingut, tenen i, durant unes setmanes més, tindran les prestatgeries ben assortides d'obres relacionades amb

aquesta guerra. ¿Voleu saber qui són realment George Bush i Saddam Hussein? ¿Voleu entendre per què els EUA no van acabar amb el dictador iraquí el 1991? ¿Voleu conèixer com funciona la propaganda americana o quines eren les tortures que practicava Saddam fa més de 30 anys? Esteses sobre cobertes llampants, fins fa poc patrimoni de *best sellers*, podem llegir desenes d'aquestes preguntes que autors més o menys documentats tracten de respondre.

Qui signa aquestes novetats –en alguns casos es tracta, senzillament, de recuperar títols ja editats– són, majoritàriament, polítics, filòsofs i periodistes nord-americans i britànics. És una opció editorial. Trobàvem a faltar, això sí, un llibre escrit des de dintre, per

algú que hagués viscut en primera persona el conflicte. I dic trobàvem perquè el llibre existeix. *Els diaris de Bagdad*, tot i no estar lliure de pecat, no és un llibre que puguem alinear en el bàndol de l'oportunisme comercial. N'és autora Nuha al-Radi, pintora i ceramista iraquiana, i l'ha escrit al llarg de 12 anys.

UN PERÍODE CONVULS

Els diaris de Bagdad ens acosta un període convuls de la vida d'Al-Radi. Ens parla en primera persona de la seva vida entre els mesos de gener del 1991 i novembre del 2002. No són uns anys qualsevol per a un iraquí. Durant aquest temps, l'artista va viure la Guerra del Golf i el bombardeig de la seva ciutat, Bagdad, l'implacable embargament internacional d'Iraq i un

exili al Líban. "La depressió –confessa l'artista– m'ha dominat des del moment en què m'he adonat que el món sencer ens odia i que està content provocant la nostra ruïna".

L'interès d'*Els diaris de Bagdad* és indubtable. El llibre no ens parla de teories conspiratòries ni de claus sobre com acabar amb Saddam. Del que ens parla Nuha al-Radi és de vida: de com els iraquians han hagut d'adaptar-se a la guerra, a l'embargament i a la misèria, de com han hagut de construir la seva quotidianitat sota les bombes perquè "fins i tot –escriu Al-Radi– la guerra esdevé una rutina".

A diferència d'altres diaris que coincideixen aquests dies a les llibreries –penso, per exemple, en els de Ribeyro, Mihail Sebastian i Pessoa–, els d'Al-Radi són patrimoni dels seus conciudadans. De fet, un dels valors afegits d'*Els diaris de Bagdad* és poder conèixer una mica més com és el poble iraquí. Al-Radi ens el dibuixa amb els colors de l'afabilitat, de l'enginy, del sentit de l'humor

(transcriu un acudit iraquí, d'aquells que neixen per generació espontània: En un míting, Saddam pregunta als seus ministres quin temps fa i algú li respon: "El temps que digueu, senyor") i, sobretot, les ganes de viure en llibertat.

Nuha al-Radi és artista, no escriptora. Però això, en aquest llibre –uns diaris, cal recordar-ho– no té importància. Tot i algunes mancances innocents ("he baixat a baix"), Al-Radi vesteix bé el relat. Hi introdueix moltes de les emocions previsibles i les inseguretats pròpies de qui viu sota l'amenaça de bombes i embargaments. El llibre es llegeix bé, amb facilitat i una sincera expectació.

Els diaris de Bagdad tenen en la naturalitat la seva virtut fonamental. L'autora encerta amb el to, allunyat de plantejaments lacrimògens amb innecessaris alès poètics: és planer i serè, però directe. Un recurs que permet a Al-Radi lliurar la seva batalla des de les pàgines del llibre: una batalla en defensa de la tolerància i dels drets humans. Legítima, oi?